

[Čas, jeho plynutí, událost a subjekt]

77/018

V obecné mluvě jsou přechasto pojmenovány jevy, jejichž hloubky ani dosahu nedohlížíme. Příkladem za všechny je fenomén času. O tom běžně říkáme, že plyne. Co to však je toto plynutí času? Jak vůbec dochází k tomu, že se přítomnost stává minulostí, nebo dokonce že se budoucnost stává přítomností? Jak je možné, že to, co (ještě) není, se stává něčím, co je, a že něco, co je, se zase stává něčím, co (již) není? A v jakém smyslu můžeme vůbec mluvit o minulosti nebo budoucnosti jako o něčem, co není? Není-li to skutečně, jak o tom můžeme mluvit? Musíme také rozlišovat: ve chvíli, kdy se přítomnost stává minulostí, tj. kdy přítomnost jakožto přítomnost pomíjí, nastupuje na její místo jiná přítomnost. Tato jiná přítomnost je v perspektivě původní přítomnosti její (předpokládáme-li ovšem nějaký podstatnější, organický vztah) budoucí přítomností. Podobně původní, ale již uplynulá přítomnost je v perspektivě nově se objevující přítomnosti její minulou přítomností (za týchž předpokladů jakéhosi organického vztahu). Ale jak je vlastně možné, že nějaká budoucí nebo minulá přítomnost se může stát, resp. může být budoucí nebo minulou přítomností nějaké určité přítomné přítomnosti? Zajisté jen tak, že se budoucí přítomnost této aktuální přítomnosti stane její přítomnou budoucností a že se podobně minulá přítomnost též aktuální přítomnosti stane její přítomnou minulostí. Teprve na tomto místě jsme se dotkli čehosi podstatného na fenoménu času. Neboť čas a jeho plynutí nespočívá ve střídě minulosti, přítomnosti a budoucnosti ani v postupném přepadání budoucnosti přes práh přítomnosti do minulosti. To je všechno jen vnější zdání. Ve skutečnosti se všechno podstatné odehrává v tom, jak se určitá minulá nebo budoucí přítomnost stává přítomnou minulostí nebo budoucností.

Abychom měli šanci přiměřeně myšlenkově uchopit tuto rozhodující stránku skutečnosti, resp. skutečného dění, musíme událost, již (nebo v níž) se ještě nebo již neexistující přítomnost zpřítomňuje někde mimo vlastní ‚při-tomnost‘, tj. aniž by sama byla aktuálně ‚při tom‘, vztáhnout k nějakému centru, ústřednímu bodu dějství, zkrátka k nějakému subjektu. Ihned osvětlíme, proč.

Minulá přítomnost je de facto přítomností, která není, neexistuje - a tudíž jako by ani nikdy dříve neexistovala. Leč s jednou výjimkou, totiž že nějaká existující, tj. aktuální přítomnost se nějakým způsobem k oné minulé (a tudíž neexistující) přítomnosti vztáhne, že ji nějak uchopí a

vtáhne do své přítomnosti, do své aktuálnosti. Jinými slovy řečeno je tu možnost, že nějaká aktuální přítomnost promění určitou minulou přítomnost ve svou přítomnou minulost čili že z určité již uplynulé přítomnosti učiní svou vlastní minulost, resp. součást své minulosti. To vše je možno pojmově, myšlenkově uchopit jen tak, že každou ze zmíněných přítomností chápeme nikoliv bodově jako časovou bezrozměrnost, nýbrž jako událost. K podstatě události náleží její integrovanost a vymezenost, tj. jednak to, že má svůj počátek, průběh a konec, a jednak to, že tento počátek, průběh a konec náleží k sobě, že tvoří jednu jedinou integrovanou událost, jediný celek. A protože aktuální událost, která má [„událost má“?; pozn. red.] být schopna vtáhnout a vintegrovat do své přítomnosti nějakou jinou, cizí, minulou přítomnost a učinit z ní součást své minulosti, tedy přítomnou minulost, musíme předpokládat schopnost této události se za první aktivně vztáhnout mimo sebe a za druhé se z tohoto aktivního vztážení mimo sebe zase vrátit k sobě. A touto schopností akce a návratu z akce opět k sobě se událost konstituuje jako subjekt. Proto jedinou myšlenkovou cestou, jak uchopit skutečnost plynutí času (s výjimkou onoho primordiálního plynutí nejnižší události mezi jejím počátkem a koncem, od něhož nadále odhlížíme), je vztážení času a časovosti k subjektu, resp. k nesčetným subjektům jakožto centřům všeho dění (které je tedy nutně decentralizováno čili plurální a které ovšem může být sjednocováno do větších a komplikovanějších událostí a superudálostí, zahrnujících v sebe události nižší).

Dunaj, 27. 7. 77.